

D 2775
E172/2 172/2

EGYHÁZI BESZÉD.

*

IRTA ÉS MEZŐTURON A KÁLVINEUM JAVÁRA TÖRTÉNT
TEPLOMI ADAKOZÁS ALKALMÁVAL AZ UJVÁROSI
TEPLOMBAN ELMONDTA:

CSÁNKI BENJÁMIN

SZEGHALMI REF. LELKÉSZ.

✱

A KÁLVINEUM JAVÁRA KIADJA A
KÁLVINEUM VÉGREHAJTÓ BIZOTTSÁGA.

*

ÁRA 10 FILLÉR.

2775

DEBRECZEN,
HOFFMANN ÉS KRONOVITZ KÖNYVNYOMDAJA
1911.

E 172/2

Zsolt. 16, 5. 6. *„Isten az én birtokrészem és poharam. Te teszed szélessé az én sorsomat. A mérő kötelek kies helyre estek nekem. Örökségem bizony tesszik nekem.“*

A keresztyén egyháznak eleitől fogva mindig legnagyobb vezetői foglalkoztak legszivesebben a zsoltárokkal. Ambrosius szerint „a zsoltár a nép áldása, a gyönyörűség kiáltása, éjjel fegyver, nappal mester.“ Aranyszáju János legszebb magyarázatait, legragyogóbb egyházi beszédeit a zsoltárokról írta. Augustinus zsoltármagyarázatai még ezeket is felülmulják. Méltán sorakozik melléjük a Kálvin zsoltármagyarázata mélyreható pillantásaival. A zsoltárok hatalmának titkát így fejtí meg Luther: „Az emberi szív olyan, mint a hajó a vad tengeren, amelyet a világ négy tájéka fölől jövő szelek és viharok hajtanak.“ Ezeket tolmácsolják a zsoltárok. És Luthernek igaza van. Az öröm édes kedves paradicsomi szellőjétől a halál és pokol orkánjáig minden érzélem benne van a zsoltárookban. Ezért a zsoltár az emberi szív könyve.

Ezért szereti a magyar reformatus ember kimondhatatlanul kedves zsoltárait. És e szeretete becsületére válik. Négy ember van, akik a költészetben és művészetben annyira fölibe emelkednek a többinek, hogy ők külön emberi fajból valóknak látszanak: Shakspere, Dante, Beethoven és Michel Angelo.¹ De a zsoltár még ezeknek is fölötte áll. Mert az ember szavaiban soha sincs annyi lélek és élet, mint mikor az ember nem az emberrel, hanem az Istennel beszél. És a zsoltárban az ember beszél az ő Istenével.

¹ Taine: Voyage en Italie I. 217.

„Tarts meg engemet oh én Istenem. Mert reménységgem vetem csak Tebened!“ Így szólítja meg Istent zsoltárunkban a halálveszélyben forgó költő. Isten az ő legdrágább kincse. Szereti azokat, akik az Istent szeretik. Borzad azoktól, akik az Istent utálják. Kedves osztályrész, drága örökség jutott neki Istenben, a kit magasztal, a kinek védelme alatt minden veszélylyel daczol, daczol a koporsóval is, mert az ő édes kedves Istenével együtt él.

„Isten az én birtokrészem és poharam. Te teszed szélessé az én sorsomat. A mérő kötelek kies helyre estek nekem. Örökségem bizony tetszik nekem.“

E szavakban a költő a látható dolgokkal szemlélteti a láthatatlanokat, az anyagiakkal a lelkieket. A költők költőjének ezt a módszerét követjük mi is ez ünnepélyes órában, midőn anyagi eszközökért jöttünk közétek, de magasabb lelki cél érdekében. Szólani fogunk tehát 1-ör az anyagi örökségről, 2-or a lelki örökségről, 3-or a kettőnek egymással való közléséről.

I.

Vezérigénkben a meghódított Kanaán földének felosztására czéloz a költő. A honfoglalás után a haza földét nem csupán a néptörzsek közt osztották fel, hanem minden egy néptörzs birtokán belül minden egy családnak birtokát is elkülönítették egymástól sorsvetéssel.¹ Ez az ősi szent tagosítás lett alapja a szent nép társas életének, rendezett állammá fejlődésének. Mert a földmivelő élet szorgalmat követel, szorgalmat pedig csak rendezett viszonyok közt lehet kifejteni. Csak így érlelhette meg Isten az ő választott népét nagy feladatának teljesítésére. E végre a többi népektől is elkülönítette nemcsak a törvény által, hanem az országnak kedvező

¹ Jósue. 14, 2.

földrajzi helyzete által is. Nagy sivatag pusztákkal, magas hegylánczczal és kikötőkben szegény tengerrel zárta el, hogy be ne olvassák azok a művelt népek, a melyek közé befurta magát. De viszont határain vezettek át az ó-világ kereskedelmi utjai, amelyek a vezérnemzetek műveltségébe bekapcsolták. Ez volt az a föld, az az anyagi örökség, amelyre ráillettek zsoltárunk szavai: Örökségem kies helyre esett. De ezek a szavak és viszonyok csaknem szóról-szóra ráillenek a mi örökségünkre, a mi hazánkra és mi reánk magyarokra is. A magyar néptörzsek bejövetelére, az ország meghódítására, hazánk kedvező földrajzi helyzetére a művelt nagy nemzetek között, minden természeti áldással megrakott kies földére. — Ezer éves ősi tulajdonjoggal itt van a mi ingatlan birtokunk. Itt van a mi csodálatos poharunk, a mely bent a hazában minden örömmel, kívül a hazán minden keserüséggel teljes. És különösen itt a nagy magyar alföldön, itt a Tisza és a hármás Körös mentén, itt e városnak áldott határán leborulva kell bevallanotok a Teremtő Isten színe előtt: „Te szélessé tetted sorsomat. A mérő kötelek kies helyre estek nekem. Örökségem bizony tetszik nekem.“

Ugy-e kedves nektek is ez a ti örökségetek? A világnak nem lehet már szebb, kiesebb földje, mint a tiétek egy májusi eső után. Az Isten dicsőségét oly közlelről látjátok ott magatokhoz, mint a 65-ik zsoltár költője.¹ Ott látjátok, hogy az Isten patakja hogy önti alá vizét az égből, hogy itatja meg a ti szomjuhozó fekete barázdáitokat, hogy puhítja meg legkeményebb rögeit, a melyekkel ekéitek szerszámaintok nem birtak. Ott látjátok végig száguldani a pusztán az Ur szekérét: a felhőt.² Kereke csikordulása egy-egy mennydörgés. Szolgái a lobogó villámok. Szekerének nyomain kövérség

¹ Zsolt. 65, 10—14.

² Zsolt. 104, 3. 4. 5 Mós. 33, 26.

csepeg. A legelőket kövér fű borítja be. A halmok virágos ünnepi ruhával felővezve ránevetnek az emberre. A pázsiton megjelennek a legelésző nyájak. A fekete föld habzó gabonába öltözik. Így koronázza meg az Ur jósága, így teszi kiessé a ti földeteket, a ti őseitekről rátok szállott örökségeket, a melynek művelését, gondozását ti reátok bizta, a melylyel titeket olyan gazdagon megáldott.

II.

Mert az Urnak ti veletek is magasabb célja van épügy, mint a választott néppel. A történetíró olyan igazán és szépen mondja: Mikor a magyarság Árpáddal erre a földre jött „bizonyára felsőbb erő és szükség parancsszavának engedett; de e lépésével évezredekre döntött saját és népek sorsa fölött.”¹ Vagyis ti nemcsak anyagi, hanem lelki örökséget, magasabb célját is kaptatok őseitektől. A természeti és erkölcsi átöröklés törvényei ti reátok is ép úgy érvényesek, mint Izrael népére. A szent földön a honfoglalás után is ott voltak a kanaaniták számos maradványai, a filiszteus pentapolis² és a keleti részen lakó ellenséges indulatu népek. Ezeknek szomszédsága folyvást veszélylyel fenyegette földjöknek birtokát. Megtartó és összetartó erő nélkül elvesztették volna birtokrészüket, kies örökségüket. Ez a fenntartó erő is örökség, még pedig lelki örökség. Ez a lelki örökség a mózesi törvény, a tóra, a melynek veleje a tizparancsolat, a melynek központja Jehova. Ez az igazi ingatlan birtok. Ehez képest még a haza földje is ingóság. Ehez menekül a halálveszélyben forgó zsoltárárköltő is.

Tehát nekik mindennél drágább örökségük Jehova. Nemcsak vallási, hanem nemzeti erő is Ő. Nemcsak a vallási,

¹ Csánki Dezső: Árpád és az Árpádok. 216. 224. lap.

² Jósue 13, 2. k.

hanem a nemzeti öntudat, a nemzeti érzés és egység is Jehovából indul ki és Ő hozzá tér vissza. Vagyis Izrael az Isten országa.

Nemzeti öntudat, nemzeti érzés nélkül ingósággyá válik a mi anyagi örökségünk, a mi hazánk drága földje is. „A nemzeti érzés halványulása nagy veszélyekkel fenyeget. Alkotó munkájával járó nagy gondolatok nélkül részekre hull, irigységben vergődik s idegen szomszédok dicstelen zsákmányává lehet a multját megtagadó, idegen gondolatok után kapkodó nemzedék. A mult hagyományainak értékét ismerők új honfoglalásnak szükségét érzik a társadalmat irányító eszmék és érzelmek mai zürzavaros világában.“¹ És ez az új honfoglalás sem mehet végbe fensőbb erő nélkül. A nemzeti érzésnek vallásos érzéssé kell magasztosulnia. A nemzeti és vallásos érzésnek magasabb egységben kell összefolynia. A nemzeti érzés nemünk legjobbainál, különösen a mi nemzetünk történetében mindig fensőbb, vallásos szentesítést nyert. Nemzetünk legnagyobb hősei a nemzet és a vallás magasabb egységéért küzdöttek.

De nem csupán nemzeti, hanem emberi örökségünk is nekünk ez a fensőbb erő. Mióta a történelem az embert szemmel kíséri: egyetlen örökséget mindig megtalál az embernél: a vallást. Sőt már a történelem előtti kőkorszakbeli csontvázak mellett is ott találjuk a Homér által leírt ilioni tüzedények őssét, a koromfeketítette mécseseket, hogy a halottnak világtalan a sötét tulvilágon. Tehát ott találjuk a tulvilág honfoglalás sejtelmét: egyszóval a vallást.³ És Göthe tudomány-életással mondotta, hogy a világtörténelemnek nem-

¹ Uj Magyar Szó: Árpádok és az Árpádok VII. I.

² Uj Magyar Szó

³ Uj Magyar Szó: Történelmi közlemények. XIV. kötet. 17 k. lap. Wosinszky Mór
Levegőút a múltba. Óskori telepről. XVI. 192.

csak legmélyebb, hanem legfőbb tárgya ez, a melylyel szemben a többi mind alárendelt.¹

Valóban ez a legrégebb öröksége, legingatatlanabb birtoka és legédesebb pohara az emberi nemnek. Igaza van a zsoltárnak: „Isten az én birtokrészem és poharam. Örökségem bizony tetszik nekem.“ Azon a szűk, homályos folyosón, a melynek lépcsőire lépve az ember az állattól elszakadt és megható küzdelemmel fölfelé vergődött, szakadatlanul kísérte, sarkában volt és sarkát mardosta egy rém: a kétségbeesés. Hogy e pokol fajzatjának zsákmánya nem lett: annak az égi örökségnek, annak a fensőbb erőnek köszönheti, amely a botorkáló embert kézenfogva vezette fölfelé, a megváltás felé, ahol a sötétségben járó nép nagy világosságot látott, a halál árnyékának földén fény ragyogott fel, az asszony-nak égi magva megtörte a kigyónak fejét, Jézus Krisztus az életet és halhatatlanságot világosságra hozta² és megkezdődött a keresztyén művelődés kora.

III.

És úgy vagyunk meggyőződve, hogy ennek a lelki örökségnek hazánkban hivebb ápolói, fejlesztői és közlői nem voltak a magyar református lelkipásztoroknál. A magyar református egyháznak, a hit, a szabadság, a művelődés javára tett nagy és jótékony hatásait megállapította a történetírás és a társadalomtudomány. Nemzeti létünk legdrágább tóráját: a magyar nyelvet a robotozó magyar néppel együtt őrizték meg a magyar református lelkipásztorok a nemzeti istenitisztelek, nemzeti biblia- és zsoltárfordítás által. A népjellemet elmélyítették, szelidítették, megnemesítették, mivel az egyes ember életét közvetlenül abba az új életbe kapcsolták bele, amelyet a keresztyénség isteni alapítója hozott az

¹ Kidd Benjamin Társadalmi Evolutio. Ford. Geőcze S. 97 lap.

² És. 9, 2. 1 Mós. 3, 14. 15. 2 Tim. 1, 10.

égből a földre. Ők vigasztalták a ti őseiteket a nemzeti szerencsétlenségek között, midőn idegen zsoldosok felprédálták vagyonjokat, fiaikat, leányaikat. És mint a nagyra hivatott lelkek általában, a reformatus lelkipásztorok is kiüritették a keserü poharat, hogy ti el ne veszítsétek a lelki örökségnek, vallásotoknak édes poharát. Még életök sem volt drága, hogy lelki örökségeteket, a nemzeteket fenntartó emberfeletti erőt, az Ur Jézus Krisztust tisztán hirdessék őseiteknek. Ők imádkoztak atyáitok, anyáitok koporsói felett. Ők vigasztalták itt maradott árváik szivét az örök élet édes magyar szent igéivel. Ti magatok tesztek mellettem bizonyosságot, hogy a magyar reformatus lelkipásztorok hiv őrei voltak lelki örökségeteknek. Sőt az ő példájok, az ő bizonyoságtételök, az ő történeti szerepök maga is egyik drága része a ti lelki örökségeteknek; annyira, hogy az ő bizonyoságtételök, kiomlott vérök minden cseppje égre kiáltana ti ellenetek, ha emlékükhöz valaha hűtlenek lennétek! . . .

A Lévi papi törzse a szent föld elosztásakor birtokot nem kapott, a melyből fenntarthatta volna magát. Az Ur lett az ő öröksége.¹ Az Urnak szentelt adományokból élt. A mózesi egyházjog egyik alapvető tétele ez. Hasonló helyzetben van a magyar reformatus lelkipásztorok serege is. Az ő öröksége egyedül az ő Istene, az ő egyháza. Az egyház hivreire háramlik az a kötelesség, hogy a lelkipásztorról és családjáról gondoskodják, hogy az egyház meg ne hazudtolja a zsoltár szavát: „Isten az én birtokrészem és poharam. Örökségem bizony tetszik nekem.“

Hajh! de mikor a lelkipásztor meghal és a lelkipásztorok árvái édes atyjok koporsójától elszakadnak, nincsen lakásuk, nincsen reménységük, nincsen örökségük az Istenen kívül. Az Ur a ti lelketekre hagyta őket. Bizik a ti szivetek-

¹ 4. Mós. 18, 20. 5 Mós. 18, 1. k. 2 Mós. 19, 6.

ben, ahol az Ő Fia Krisztus lakik. A lelkipásztori árvaház építésére és fenntartására keres most meg titeket a Krisztus, az Isten. Ez árvaháznak méretei a ti hiteteknek méreteit fogják mutatni. Nagysága azt mutatja, hogy ti felismertétek és nagyrabecsülitek azt a munkát, a mit lelkipásztoraitok folytatnak ti köztetek. A Krisztus csodái magasabb lelki jók jelei voltak. A drága kenet, amelylyel az evangéliom asszonya megkenete Krisztus lábait, szintén annak a magasabb lelki jónak jele volt, hogy az az áldozatkész nő Krisztusnak köszönheti a legdrágábbat: az üdvösséget. Ilyen jele lesz a ti üdvösségeteknek a lelkipásztorok árváinak háza. A drága kenet illata tölti be azt: a ti lelketek áldozatkészsége és az árvák hálaimádsága. Jele lesz ez a ház annak, hogy ti lelki örökségeket Istent mindennél feljebb becsülitek, mert még a ti kedves anyagi örökségeket is közlitek az Isten szolgálóinak árváival, a kik viszont ti veletek és a ti árváitokkal közlik az élet tusáiban megtartó romolhatatlan lelki örökséget: a lelki békét, jellemerőt, emberszeretetet, becsületet, a családi tiszta életet, feddhetetlenséget, őszinte odaadó kötelességérzetet, a melyek az embert nemcsak lelkileg, hanem anyagilag is föl-emelik.

Keresztyén Testvéreim! Láttuk, hogy a létért való küzdelem és a történelem nem pusztán gazdasági erők játéka. A vallás viszi ott a vezérszerepet. A győztes fajok a vallásos fajok. A keresztyén emberszeretet mind jobban hatalomra jut a föld hatalmasainak lelke felett. A vagyontalan munkásnépet mind jobban megbecsülik. Abban a pillanatban, midőn a keresztyén vallás megszűnnék és a pusztá anyagi erő jutna diadalra: megszűnnék a hatalmasok lelkében is a keresztyén emberszeretet és a megszámlálhatatlan hatalmi eszközökkel ismét rabszolgaságra vetnék és eltipornák a gyöngébbeket.

A jövőendő iránya azonban ellenkező lesz. A létért való

küzdelem szelidítése fog bekövetkezni a keresztyén ember-szeretet által. A lelkipásztorok gyermekeire különös feladat vár itt. A természeti és erkölcsi átöröklés törvényeinél fogva ők öröklik azokat a lelki tulajdonságokat, amelyek a nemzetet nemcsak fenntartják, hanem fölemelik és boldoggá teszik. Ezek a tulajdonságok és erők az évszázadokon át fejlődven felhalmozódnak és egy emberben szerencsésen összetalálkoznak: adják a lángészt.¹ Erős a hitem, hogy a magyar református lelkipásztorok gyermekeiből kell kikerülni annak a nagy Ismeretlennek, a ki nemzetünk sorsát jobb utra igazítja. Egykor utódaink meg fogják Őt látni ott, ahol a nemzet sorsát intézik: az ország szívében, a Duna parti palotában. Meg fogják látni sasszemeit, főséges homlokát. És be fog telni nemzetünkön a zsoltár szava:

Az Ur Isten az én örökségem,
 E világon minden kincsnél kedvesebb.
 Megmarad Ő mindörökre nékem,
 Az én sorsom a legjobb részre esett,
 Az örökség hogy zsinórral osztatott:
 Azzal a legszebbik rész nékem jutott. Amen.

¹ V. ö. Természettudományi Közöny 1910. 4. szám 174 lap.

DEBRECENI EGYETEM KÖNYVTÁRA

Lelt.

171-1958